

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 005.591.1:005.53]:336.22.1](045)

DOI: [10.31499/2616-5236.3\(28\).2024.310198](https://doi.org/10.31499/2616-5236.3(28).2024.310198)

*Oleksandr Svitoyi, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Doctor of Economic Sciences, Professor of The Department of Marketing,
Management and Business Administration*

*Liudmyla Chvertko, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University
Candidate of economic sciences, Associate Professor of the Department of Finance,
Accounting and Economic Security*

**ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ПОДАТКОВИХ
ВІДНОСИНАХ: НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА СТАНДАРТИ В ОБЛІКОВИХ
ПРОЦЕСАХ**
**OPTIMIZATION OF MANAGEMENT DECISIONS IN TAX RELATIONS:
NEW TECHNOLOGIES AND STANDARDS IN ACCOUNTING
PROCESSES**

***Анотація:** У статті розглядається роль облікової інформації в податкових відносинах підприємств. Підкреслюється важливість якісної облікової інформації для прийняття управлінських рішень та складання податкової звітності. Проаналізовано сучасні виклики, зокрема впровадження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та Стандартного аудиторського файлу для податкових цілей (SAF-T), які сприяють підвищенню прозорості та якості фінансової інформації. Визначено, що адаптація до нових стандартів вимагає значних зусиль з боку бухгалтерів, але сприяє оптимізації контролю за обліковими даними та зменшенню ризиків для підприємств; інтеграція нових технологій в обліковий процес позитивно впливає на забезпечення дотримання законодавства та підвищення ефективності бізнес-процесів.*

***Abstract:** The article addresses the critical role of accounting information in the context of tax relations, particularly in the dynamic business environment influenced by globalization. It emphasizes the necessity for structured data organization and information flow to enhance managerial decision-making processes. A significant focus is placed on the quality of accounting data, which is foundational for effective tax reporting and compliance. The study reviews existing literature, highlighting the contributions of Ukrainian researchers who stress the*

importance of relevant and high-quality accounting information for decision-making. The paper aims to explore the evolving approaches to accounting data formation, driven by globalization and the challenges it presents in tax interactions. It discusses the implications of adopting International Financial Reporting Standards (IFRS), which have been developed to ensure transparency, comparability, and high-quality financial reporting across borders. The article notes that while IFRS adoption is mandatory for many entities in Europe, discrepancies in implementation exist among member states, leading to varied disclosure requirements. Furthermore, the introduction of the Standard Audit File for Tax (SAF-T) is examined as a modern solution for enhancing data exchange between businesses and tax authorities. This XML format enables tax officials to access comprehensive accounting information, facilitating tax audits and compliance checks. The integration of SAF-T with IFRS reporting is posited to improve data quality and operational efficiency while addressing the increasing demand for reliable accounting information. In conclusion, the article argues that the implementation of IFRS and SAF-T can significantly enhance financial transparency and comparability, thereby reducing risks and costs associated with investment evaluations in the global market. However, it also acknowledges potential challenges in managing accounting practices and the need for advanced measures to accurately reflect a company's financial status and performance. This comprehensive analysis underscores the importance of high-quality accounting data in navigating the complexities of modern tax relations.

Keywords: accounting, tax information exchange, International Financial Reporting Standards (IFRS), SAF-T, tax reporting, financial reporting, tax management, digitalization, management decisions

Ключові слова: бухгалтерський облік, обмін податковою інформацією, Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), SAF-T, податкова звітність, фінансова звітність, податковий менеджмент, діджиталізація, управлінські рішення

Постановка проблеми. У сучасному динамічному бізнес-середовищі важливо зосередити увагу на інформаційній підтримці управлінських рішень у різних сферах діяльності підприємства. Це передбачає організацію структурованих масивів даних та інформаційних потоків, що, своєю чергою, сприяє аналізу показників діяльності підприємства та оптимізації ухвалення управлінських рішень.

Податкова звітність підприємства формується на основі інформації бухгалтерського обліку та містить дані про стан розрахунків з бюджетом за податками та платежами. Перед нарахуванням і сплатою податку, збору або обов'язкового платежу необхідно здійснити правильний розрахунок і облік, результати яких відображаються у відповідній формі податкової звітності. Відповідно, розвиток податкових відносин вимагає від основних стейкхолдерів

сильних технічних навичок та досвіду у царині бухгалтерського обліку та аналізу даних.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми забезпечення обліковою інформацією процесу управління постійно перебувають в полі зору українських та закордонних вчених. Значний внесок у дослідження цих проблем на прикладі вітчизняних підприємств зробили С. Безручук, Т. Гайдучок, Б. Засадний, М. Пушкар, П. Саблук, В. Сопко, Л. Сук, Н. Цегельник та ін.

Зокрема, Б. Засадний зазначає, що з позиції користувача, чим більший кількості якісних характеристик відповідає облікова інформація, тим вищий рівень її якості. Проте визначальним фактором, що характеризує якість облікової інформації, на думку дослідника, є її корисність для прийняття управлінських рішень [1].

На думку С. Безручук, бухгалтерський облік стикається з проблемою «відходу класичного та сучасного вимірювання і зміни підходів до оцінки методами історичної вартості та справедливої вартості» [2]. Така ситуація впливає на роботу аудиторів, які змушені переглядати процес перевірки фінансової звітності у зв'язку з тими економічними ризиками, що виникли, зосереджуючи увагу на отриманні обґрунтованих гарантій щодо безперервності діяльності суб'єктів господарювання.

Водночас іноземні дослідники звертають увагу на потенційній маніпуляції з обліковою інформацією. На думку С. Gowthorpe та О. Amat, укладачі

облікової інформації здатні маніпулювати уявленням про економічну реальність, представленим у звітах, які становлять інтерес для іншої сторони [3].

G. Milesi-Ferretti у своєму дослідженні зазначає, що фіскальні правила створюють простір для творчого підходу до бухгалтерського обліку [4]. Це твердження далі розширюють J. Von Hagen, G. Wolff, які підкреслюють, що компанії обходять державні правила і намагаються якимось чином повернутися до креативного обліку [5].

У цих та інших наукових доробках висвітлено значну частину питань, пов'язаних з якістю облікових даних, їхнім впливом на прийняття рішень та основних користувачів. Водночас питання використання облікових даних у процесі взаємодії бізнесу та податкових органів потребує подальших досліджень. Зокрема, це питання є актуальним в умовах запровадження електронного аудиту, автоматичного обміну інформацією та переходу компаній на застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування закономірностей зміни підходів до формування облікових даних, зумовлених розвитком глобалізаційних процесів, та комплексна оцінка викликів, що супроводжують ці процеси в

контексті податкових взаємовідносин.

Виклад основного матеріалу.

Облікова інформація як специфічний продукт системи бухгалтерського обліку на підприємстві також повинна мати відповідну якість, що забезпечуватиме прийняття ефективних управлінських рішень. Якісна облікова інформація зумовлює прийняття ефективних управлінських рішень, саме тому бухгалтерський облік як процес генерування цієї інформації повинен вивчати потреби та запити внутрішніх та зовнішніх користувачів з метою їх задоволення [1].

З посиленням економічної глобалізації ідеї підготовки та розкриття фінансової інформації єдиною мовою бухгалтерського обліку, яка могла б забезпечити її порівнянність та комунікацію між зацікавленими сторонами на транскордонному рівні, стали реальністю разом з часу випуску та широкого розповсюдження Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). МСФЗ були розроблені у відповідь на потребу в прозорості, якості та порівнянності інформації, що міститься у фінансовій звітності, і сьогодні вони використовуються в усьому світі.

В Європі більшість компаній, незалежно від їхнього статусу на фондовій біржі, зобов'язані готувати та публікувати фінансову звітність. Останні директиви, які країни-члени ЄС зобов'язані імплементувати в національне законодавство з 2015 року, спрямовані на підвищення порівнянності звітності в

Європейському Союзі та полегшення тягаря звітності для «мікро» компаній. Окрім категорії «мікро», директиви вимагають різного рівня розкриття інформації для «малих», «середніх» та «великих» компаній. Водночас країни-члени ЄС можуть діяти на власний розсуд, наприклад, дозволити середнім компаніям подавати скорочену фінансову звітність, а малим компаніям взагалі не подавати звіт про прибутки та збитки. Такі національні дискреційні повноваження призвели до розбіжностей у вимогах до розкриття інформації в різних країнах-членах співдружності. Зокрема, Німеччина дозволяє малим компаніям не подавати звіти про прибутки та збитки, тоді, як Італія вимагає від малих компаній подавати звіт про прибутки та збитки і допускає лише деякі винятки для малих та мікрофірм [6].

Однак публічні компанії в Європі повинні застосовувати МСФЗ, якщо їхні акції котируються на регульованому ЄС ринку. Правила, що вимагають використання МСФЗ відрізняються в різних країнах для консолідованої та неконсолідованої звітності. Більшість країн дозволяють, але не вимагають від приватних компаній добровільний перехід на МСФЗ для складання консолідованої фінансової звітності. Проте деякі країни-члени ЄС вимагають від приватних компаній застосовувати МСФЗ, наприклад, для великих компаній на Мальті або великих дочірніх компаній, акції яких котируються на біржі, в Хорватії, Іспанії та Греції. Рівень

добровільного прийняття МСФЗ загалом відносно низький. Впровадження МСФЗ стало, мабуть, однією з найважливіших подій в історії європейського бухгалтерського обліку. Впровадження нових стандартів призвело до значних змін у практиці бухгалтерського обліку в усіх країнах-членах ЄС.

Рішення про застосування МСФЗ у широкому економічному просторі стимулювало значне зростання досліджень, присвячених міжнародній гармонізації бухгалтерського обліку, можливостям аналізу облікової інформації та використання зовнішніми користувачами.

Як відомо, аналіз звітності, що сформована відповідно до МСФЗ, можна проводити за типовими напрямками: вивчення динаміки, складу і структури майна підприємства та джерел його формування, аналіз рівня ліквідності та платоспроможності підприємства; оцінювання рівня і динаміки показників ділової активності; аналіз ефективності управління грошовими потоками; визначення рівня потенційної загрози банкрутства; обґрунтування інвестиційної політики щодо залучення (розміщення) капіталу; аналіз рівня та динаміки показників рентабельності діяльності підприємства тощо. Можливий також аналіз динаміки різних показників за тривалий ретроспективний період, що дозволяє виявити тенденції зміни різноманітних аспектів діяльності підприємства, встановити тренд і спрогнозувати розвиток певних

фінансово-економічних показників [7].

Україна також поступово розширює перелік підприємств, для яких застосування МСФЗ є обов'язковим. Починаючи з 2018 року, застосування МСФЗ є обов'язковим для кількох груп підприємств, саме: підприємств, що становлять суспільний інтерес; підприємств, що належать до великих; публічних акціонерних товариств; підприємств, які здійснюють видобуток корисних копалин загальнодержавного значення; підприємств, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [8].

Окрім того, підприємства, які добровільно переходять на фінансову звітність за МСФЗ. Це свідчить про зростання попиту на правдиву облікову інформацію, що відповідає міжнародним стандартам або часто є вимогою материнських компаній за кордоном.

Прихильники впровадження МСФЗ стверджують, що єдиний набір стандартів полегшить порівняння фінансових показників компаній у різних країнах. Це підвищить ефективність конкуренції за іноземні інвестиції та зробить міжнародні ринки капіталу більш ефективними, що, своєю чергою, призведе до зниження вартості капіталу для компаній. Ці очікувані вигоди ґрунтуються на передумові, що обов'язкове використання МСФЗ підвищує прозорість і покращує якість фінансової звітності. Однак є докази того, що стандарти бухгалтерського обліку відіграють лише обмежену роль у визначенні

якості фактичної звітності. Застосування стандартів бухгалтерського обліку передбачає значну частку суджень і використання приватної інформації, і, як наслідок, МСФЗ (як і будь-який інший набір стандартів бухгалтерського обліку) надають менеджерам значну свободу дій. Ступінь використання цієї свободи залежить від специфічних особливостей компанії (стимулів до складання звітності та операційних характеристик), а також від національних правових інститутів [9].

Як показує практика, працівникам бухгалтерії, які вперше складають звітність за міжнародними стандартами, доводиться проводити багато узгоджень, які стосуються визнання окремих статей фінансових звітів. Рекомендується здійснювати це за допомогою спеціальних трансформаційних таблиць, які відображають зміну методології обліку, оцінок та декласифікації (класифікації) окремих статей. Такий процес переходу є надзвичайно трудомістким і тривалим, а також потребує належної компетенції облікового персоналу. Оскільки практичного досвіду на етапі запровадження МСФЗ у бухгалтерів ще немає, можливі помилки, які можуть вплинути на достовірність представленої інформації. Це негативно позначиться на сприйнятті такої фінансової звітності і на думці користувачів про підприємство в цілому [10].

Водночас складання різного роду регуляторної звітності

підприємств є завершальним етапом облікового процесу підприємства і має відповідати вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також МСФЗ, НП(С)БО, Податкового кодексу України та іншим нормативно-правовим актам, що регламентують питання формування звітності підприємства. Подання підприємствами звітності певної форми здійснюється до різних органів влади. Якість облікових даних і стандартів, на яких вони побудовані, визначає якість підготовки податкової звітності, успішність проходження податкових перевірок та своєчасність ідентифікації податкових ризиків менеджментом підприємства.

З іншого боку, податкові органи стають дедалі активнішими користувачами не лише фінальної звітності, але й вихідної облікової інформації, а також все частіше використовують сучасні інформаційні технології та системи обміну даними. У такий спосіб податківці отримують доступ до інформації про діяльність та активи платників податків з різних джерел. Різноманітність обміну даними доповнюється дедалі ширшим використанням технологій як податковими органами, так і платниками податків.

Одним з таких новітніх форматів обміну даними є стандартний аудиторський файл для податкових цілей (SAF-T) [11]. Цей формат призначений для надання податківцям доступу до всієї облікової інформації для процедур податкового контролю.

Стандартний аудиторський файл для податкових цілей (SAF-T) – це XML-файл, який збирає всі облікові дані підприємств, пов'язані з їхньою діяльністю, забезпечуючи обробку та аналіз бухгалтерських даних незалежно від програмного забезпечення, що використовується підприємством.

Впровадження SAF-T в облікову систему паралельно з трансформацією звітності відповідно до МСФЗ допоможе компаніям покращити якість облікових даних та контроль над ними, спростити або замінити контроль ризиків, підвищити операційну ефективність і відповідати вимогам законодавства. Крім того, інтеграція SAF-T може оптимізувати облікові процеси, що призведе до підвищення ефективності та формування «єдиного джерела даних» для зовнішніх регуляторних користувачів, які зможуть аналізувати облік. Однак для бізнесу важливо переконатися, що облікова система, яку вони використовують, сумісна з відповідними форматами, а сама інформація не викликає додаткових питань після її передачі.

Висновки. Впровадження МСФЗ спрямоване на підвищення рівня фінансової прозорості, якості та порівнянності даних, що сприятиме зменшенню проблем у бухгалтерській практиці та мінімізації витрат на порівняння інвестиційних ризиків і можливостей на глобальному ринку. Водночас ці процеси можуть зменшити кількість альтернатив та обмежити можливості управління, а також вимагати більш досконалих

облікових заходів для адекватного відображення фінансового становища та результатів діяльності компанії.

Можливість використання облікових даних, сформованих відповідно до МСФЗ, для податкових цілей може бути прийнятним вибором у відповідь на дедалі більший тиск з боку іноземних власників, які вимагають готувати фінансову звітність виключно за МСФЗ, або інших користувачів звітності. Однак, застосування МСФЗ знижує здатність податкових органів ефективно контролювати збір податків для задоволення своїх фіскальних потреб. Оскільки МСФЗ розроблені для ринків капіталу та інвесторів і спрямовані на прийняття ними рішень, вони не враховують податкових питань. Навіть незначна зміна в будь-якому стандарті може призвести до значних розбіжностей у показниках облікового прибутку, що, своєю чергою, позначиться на податкових надходженнях. Внаслідок того, що МСФЗ-облік стає податковою базою, виникають нові виклики в податкових відносинах.

Отже, разом із новими можливостями, які відкриваються завдяки стандартизації облікових даних, виникають також виклики для управління податками та податковими відносинами підприємств.

Широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій може мати серйозні наслідки, якщо ними користуються некомпетентні представники платників податків і податкових органів. Накопичення великих

обсягів даних без належного аналізу та політики захисту інформації може стати небезпечним інструментом для шахраїв і негативно вплинути на взаємодію платників податків з державою. Враховуючи ці виклики, керівникам компаній та користувачам інформації доведеться

здобувати нові знання і розвивати нові навички, що може включати поглиблене вивчення технологій та аналітики, водночас зберігаючи традиційні компетенції, які залишатимуться не менш важливими.

References

- Zasadnyi, B. (2016). *Kompleksne otsiniuvannia yakosti oblikovoi informatsii. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*, issue 11, 849–853. URL: <http://global-national.in.ua/issue-11-2016/19-vipusk-11-cherven-2016-r/2221-zasadnij-b-a-kompleksna-otsinka-yakosti-oblikovoji-informatsiji> [in Ukrainian].
- Bezruchuk, S. (2021). *Changing approaches to the quality of accounting information: a historical aspect. Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu – Problems of Theory and Methodology of Accounting Control and Analysis*, 2(49), 3–7. [https://doi.org/10.26642/pbo-2021-2\(49\)-3-7](https://doi.org/10.26642/pbo-2021-2(49)-3-7) [in Ukrainian].
- Gowthorpe, C., Amat, O. (2005). *Creative accounting: some ethical issues of macro-and micro-manipulation. Journal of Business Ethics*, 57(1), 55-64.
- Milesi-Ferretti, G. M. (2004). *Good, bad or ugly? On the effects of fiscal rules with creative accounting. Journal of Public Economics*, 88(1-2), 377-394.
- Von Hagen, J., Wolff, G. B. (2006). *What do deficits tell us about debt? Empirical evidence on creative accounting with fiscal rules in the EU. Journal of Banking & Finance*, 30(12), 3259-3279.
- Beuselinck, C., Elfers, F., Gassen, J., & Pierk, J. (2021). *Private firm accounting: the European reporting environment, data and research perspectives. Accounting and Business Research*, 53(1), 38–82. <https://doi.org/10.1080/00014788.2021.1982670>
- Kindratska, H., Kulyniak, Yu. (2014). *Perekhid na MSFZ: zmina informatsiinykh mozhlyvostei. Stan i perspektyvy rozvytku oblikovo-informatsiinoi systemy v Ukraini: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. Konf (Ternopil, 10-11 zhovtnia 2014 r.)*. Ternopil: TNEU, 64-66 [in Ukrainian].
- Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini : Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
- Jeanjean, T., Stolowy, H. (2008). *Do accounting standards matter? An exploratory analysis of earnings management before and after IFRS adoption. Journal of accounting and public policy*, 27(6), 480-494.
- Marenych, T. (2021). *MSFZ v Ukraini: problemy praktychnoho zaprovadzhennia. Visnyk KhNAU im. V. V. Dokuchaieva. Seriya : Ekonomichni nauky*, 1, 70-83 [in Ukrainian].
- Chvertko, L., Puholovko, I. (2023). *Vyklyky dlia funktsii podatkovoho menedzhmentu v umovakh tsyfrovoyi transformatsii. Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, (55). doi: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-99> [in Ukrainian].